EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 22.7.2009
KOM(2009) 385 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI

Padėtis pieno rinkoje 2009 m.

{SEC (2009) 1050}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI

Padėtis pieno rinkoje 2009 m.

ĮGALIOJIMAS

Birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvadose teigiama: „Europos Vadovų Taryba apsvarstė dabartinę padėtį pieno rinkoje. Ji paprašė Komisijos per artimiausius du mėnesius pateikti išsamią rinkos analizę, įskaitant pieno rinkos stabilizavimo galimybes, atsižvelgiant į BŽŪP patikrinimo rezultatus.“

PAGRINDINIAI FAKTAI

Per praėjusius 12 mėnesių padėtis pieno rinkoje labai pablogėjo. Po kainų šuolio 2007 m., kai maisto kainos apskritai buvo didelės, kainos labai sumažėjo; tai padarė didelį poveikį pieno gamintojų pajamoms. Į pienines pristatomo pieno kainos sumažėjo nuo 30–40 ct/l iki ES-27 svertinio vidurkio – 24 ct/l; daugeliui gamintojų mokama kaina – 20–21 ct/l arba mažiau. Tai sukėlė didelį pieno gamintojų nepasitenkinimą ir daug demonstracijų.

1. ĮVADAS

Šiame komunikate aprašomas pieno sektoriaus reformos procesas iki BŽŪP reformos patikrinimo, atsižvelgiant į tai, kad Europos Vadovų Taryba nustatė, kad remiantis jo rezultatais bus nagrinėjamos paskesnės priemonės. Jame pateikiama ES ir tarptautinės rinkos padėties analizė, Komisijos rinkos rėmimo priemonių ir kitų priemonių, kurių Komisija ir valstybės narės gali imtis pagal galiojančius teisės aktus, santrauka ir galimų paskesnių veiksmų nagrinėjimas. Jis teikiamas kartu su Komisijos tarnybų darbiniu dokumentu, kuriame pateikiama išsamesnė informacija.

2. REFORMOS PROCESAS

2.1. Darbotvarkė 2000 ir 2003 m. BŽŪP reforma

Pieno sektoriaus reforma, atitinkančia visos BŽŪP reformos principus, siekta geriau pritaikyti gamybą prie rinkos poreikių. Todėl iš naujo apibrėžtos intervencinės priemonės ir laipsniškai taikytos mažesnės intervencinės kainos. Kompensavimo tikslais pieno gamintojams paskirstyta 5 mlrd. EUR su gamyba susieta tiesioginė parama pajamoms palaikyti. Ši parama dabar yra visiškai atsieta nuo gamybos ir skiriama, jei laikomasi visuomenės bei gyvūnų sveikatos ir aplinkos apsaugos reikalavimų (kompleksinė parama). Be to, intervencinio pirkimo kiekis (kai Bendrija fiksuotomis kainomis įsigyja rinkoje esančius perteklinius produktus) buvo apribotas iki 30 000 tonų sviesto ir 109 000 tonų nugriebto pieno miltelių per metus. Tačiau Komisija gali ir toliau taikyti intervencijos priemones didesniam kiekiui, jei to reikėtų dėl esamos padėties rinkoje. Galiausiai, pieno kvotos buvo padidintos 1,5%, o jų galiojimas patęstas iki 2015 m. kovo 31 d. (kai kuriose valstybėse narėse ši procentinė dalis buvo didesnė, o laikotarpis trumpesnis).

Visos šios priemonės buvo skirtos konkurencingumui didinti, padėti pieno gamintojams pasirengti būsimiems sunkumams tarptautinėje rinkoje ir kartu remti pajamas mokant tiesiogines išmokas.

2.2. BŽŪP reformos patikrinimas

Paskelbus Komisijos komunikatą dėl BŽŪP reformos patikrinimo ir laukiant galutinių BŽŪP reformos patikrinimo sprendimų, Taryboje buvo daromas didelis spaudimas, kad būtų padidintos gamybos galimybės. Todėl kvotos padidintos 2 %. BŽŪP reformos patikrinimo rezultatai patvirtino nuo 1992 m. vykdytų reformų motyvus. Kvotos baigs galioti 2015 m. Siekiant užtikrinti kontroliuojamą ir sklandų laipsnišką kvotų panaikinimą, kasmet nuo 2009 iki 2013 m. kvotos didinamos 1 % ir taikoma papildoma priemonė (riebumo koregavimo koeficiento sumažinimas), kuria gamybos galimybės dar labiau padidinamos. Sklandų kvotų panaikinimą geriausiai būtų galima užtikrinti laipsniškai mažinant kvotų vertę, kol 2015 m. balandžio 1 d. jų visai neliktų. Keliose valstybėse narėse, kur pagaminamas pieno kiekis yra mažesnis nei jų kvotos, ši vertė jau dabar yra žema arba beveik lygi nuliui. Be to, pagal antrąjį BŽŪP ramstį pieno sektoriaus restruktūrizavimo parama buvo pripažinta papildoma prioritetine sritimi. Todėl valstybės narėms leidžiama naudoti papildomas moduliacijos lėšas pieno gamintojams paremti jiems rengiantis kvotų panaikinimui.

Galiausiai buvo sutarta, kad Komisija turėtų pateikti dvi rinkos ataskaitas – vieną iki 2010 m. gruodžio mėn., o kitą iki 2012 m. gruodžio mėn., kad būtų galima nustatyti, ar sklandžiam kvotų panaikinimui užtikrinti reikalingos papildomos priemonės, nepanaikinant sprendimo laipsniškai panaikinti kvotų sistemą.

3. PADĖTIS RINKOJE

3.1. Padėtis rinkoje iki 2009 m. liepos mėn.

Didinant kvotas pieno gamyba Europos Sąjungoje neišaugo. Manoma, kad iki 2009 m. kovo 31 d. visas pagaminto pieno kiekis buvo 4,2 % mažesnis nei visa kvota. Tačiau ir ES, ir pasaulio rinkoje pieno paklausa sumažėjo. ES daugiausia sumažėjo kokybiškų produktų, tokių kaip sūris, paklausa; tai labai svarbu, nes daugiau kaip 40 % ES pagaminamo pieno naudojama sūriui gaminti.

Pasaulio rinka yra labiau nepastovi dėl to, kad parduodamas kiekis yra mažas, palyginti su visu pagaminamu ir suvartojamu kiekiu. Kainos pasaulio rinkose labai sumažėjo dėl to, kad kiti tiekėjai (Naujoji Zelandija, Australija, Argentina, Brazilija ir dar visai neseniai JAV) padidino gamybą ir kad dėl ekonomikos krizės paklausa sumažėjo visame pasaulyje.

Sumažėjusi paklausa ES ir krintančios kainos pasaulio rinkoje turėjo tiesioginį poveikį ES rinkos kainoms. Todėl pieno kainos sumažėjo iki 21 ct/l, o kai kuriose valstybėse narėse dar labiau (daugiau informacijos Komisijos tarnybų darbiniame dokumente).

3.2. ES kainos

2007 m. pasaulio rinkos kainos labai padidėjo ir viršijo ES intervencines kainas, todėl didėjo ir ES kainos. 2008 m. antroje pusėje pasaulio rinkos kainos nukrito ir tapo mažesnės nei ES intervencinės kainos, taip pat susilpnėjo JAV doleris, o ES kainos taip pat vėl nukrito. Komisija taikė paramos priemones, kuriomis užkirstas kelias dar didesniam ES kainų sumažėjimui.

Vidutinės ES žalio pieno kainos visuomet buvo šiek tiek didesnės nei remiamos pieno ekvivalento kainos (žr. toliau pateiktą grafiką). Po 2003 m. reformos intervencinių kainų mažėjimas turėjo nedidelį poveikį, o 2007–2008 m. kainos labai padidėjo. Tačiau dėl dabartinės mažesnės paklausos sutriko rinkos pusiausvyra, ir kainos mažėdamos priartėjo prie remiamos pieno ekvivalento kainos, kuri yra daug mažesnė nei prieš 2003 m. reformą.

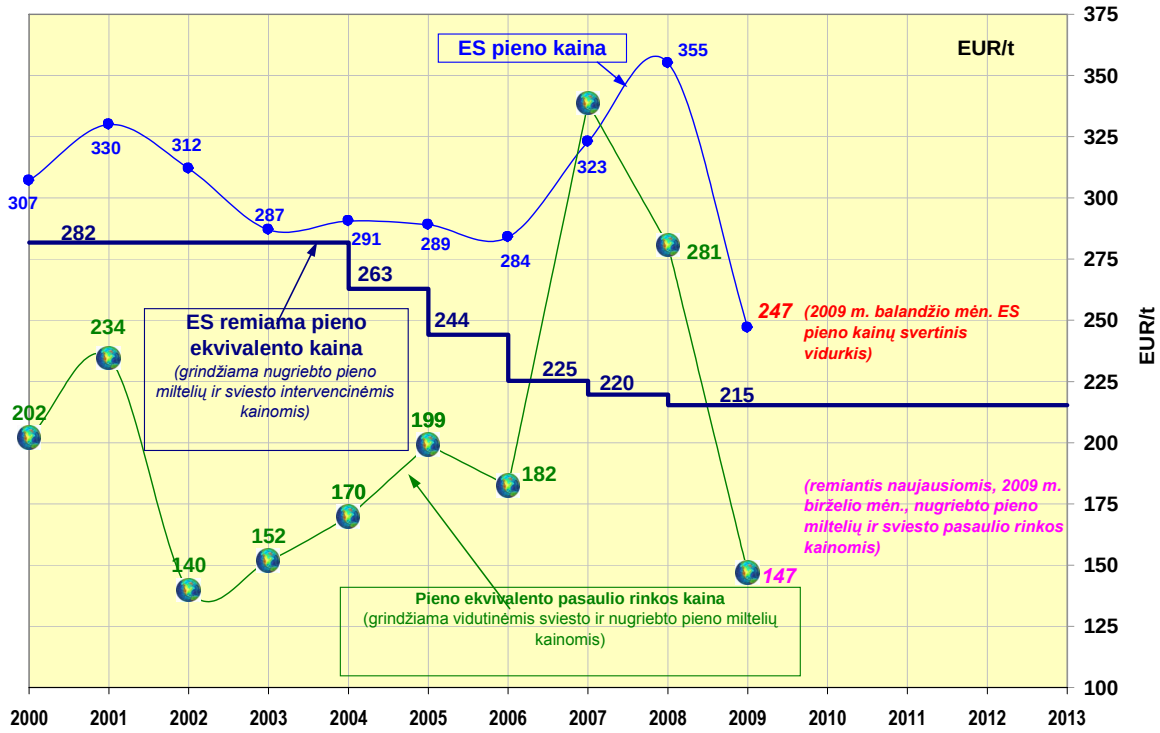

Kadangi vidutinė ES mokama pieno kaina yra maždaug 24 ct/l (ji valstybėse narėse labai skiriasi; daugiau informacijos apie nacionalines kainas – Komisijos tarnybų darbiniame dokumente), ūkininkai vis dar padengia savo kintančias išlaidas. Kadangi pašarai, trąšos ir kitos medžiagos galėjo būti nupirkti metų pradžioje, o daugelyje regionų gyvulius dar galima šerti žole, ūkininkai ir toliau gamina pieną ir išgali apmokėti didesniąją pastovių išlaidų, kurios daugeliui ūkininkų nėra padengiamos, dalį.

3.3. Vartotojų kainos ir ūkininkų kainos

Dėl prekių kainų augimo 2007 m. antroje pusėje greitai padidėjo pieno gamintojų kainos ir labai padidėjo vartotojų kainos; jos ypač išaugo 2008 m. pavasarį. Priešingai, nuo 2007 m. pabaigos labai sumažėjus pieno ir pieno produktų kainoms (sviesto kainos sumažėjo 39 %, nugriebto pieno miltelių – 49 %, sūrio – 18 %, pieno – 31 %), pieno produktų vartotojų kainos sumažėjo tik maždaug 2 %. Tai, kad vartotojų kainos nepritaikomos atsižvelgiant į gamintojų kainų mažėjimą, dar akivaizdžiau matoma ilgesniu laikotarpiu: nors daugelio pieno produktų gamintojų kainos dabar yra mažesnės nei prieš kainų pakilimą, pieno produktų vartotojų kainos tebėra didelės (14 % didesnės nei prieš kainų padidėjimą).

Pieno vartotojų kainos dėl kelių priežasčių išliko tokios pačios, nors žalio pieno kainos ir gamintojų kainos nukrito, nes pieno kaina yra tik viena pieno produktų vartotojų kainų dalis. Tačiau pieno produktų vartotojų kainų mažinimo mastas, vėlavimas ir asimetrija, kurie ypač ryškūs kai kuriose valstybėse narėse, aiškiai rodo, kad ES pieno produktų tiekimo grandinė nėra veiksminga. Galimybių vartotojams mokėti mažesnę kainą nebuvimas riboja pieno produktų paklausos didėjimą, todėl mažina pieno sektoriaus atkūrimo mastą bei greitį. Be to, tokia padėtis kelia didelį susirūpinimą dėl pridėtinės vertės paskirstymo ūkininkams, pieno perdirbėjams, pieno pramonės atstovams ir mažmeniniams prekiautojams.

2 grafikas. Kainų indekso pokyčiai skirtinguose ES pieno produktų tiekimo grandinės etapuose (2000 m. sausio mėn. = 100)

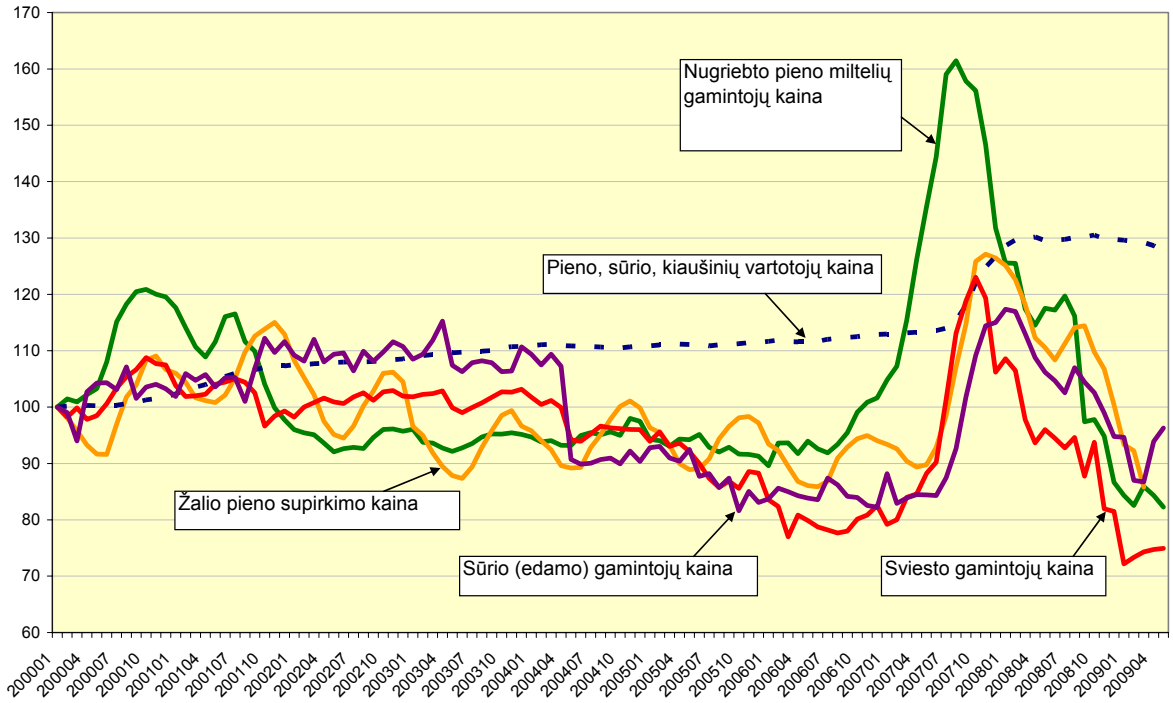

Pastaba. Pieno, sūrio ir kiaušinių vartotojų kainų kategorijai sviesto vartotojų kaina nepriklauso.

Atrodo, kad siekiant padidinti pieno produktų tiekimo grandinės konkurencingumą, sustabdyti gamintojų kainų kritimą ir užtikrinti, kad kainų pokyčius pajustų ir galutiniai vartotojai, būtina padidinti pieno produktų grandinės veiksmingumą. Todėl reikės spręsti tam tikrus klausimus, visų pirma išsamių ir patikimų duomenų apie visos maisto grandinės kainas ir maržas trūkumo klausimą. Didesnis skaidrumas, geresnis pridėtinės vertės paskirstymo bei pirminių produktų kainų pokyčių poveikio galutinei kainai suvokimas ir aiškesnis struktūrinių veiksnių vaizdas būtų pirmas svarbus žingsnis nustatant tinkamas priemones, kurias įgyvendinus būtų padidintas pieno produktų tiekimo grandinės veiksmingumas ir užtikrintos sąžiningos pasekmės kiekvienam grandinės veikėjui (žr. 10 punktą). Tai padėtų padidinti atitinkamų veikėjų galimybes derėtis.

3.4. Trumpi ir vidutinės trukmės rinkos pokyčiai

Pokyčiai artimiausiu laiku labiausiai priklausys nuo ekonomikos krizės. Sūrio ir didesnės pridėtinės vertės neperdirbtų pieno produktų rinkos priklauso nuo ribotos paklausos Europos Sąjungoje ir pasaulyje, tų produktų gamyba 2009 m. mažėja, o 2010 m. dėl šiek tiek padidėjusios paklausos gali nedaug išaugti. Nesitikima, kad artimiausiu metu ES ir pasaulio rinkų kainos labai padidės, ir numatoma, kad 2009 ir 2010 m. ir toliau didės sviesto bei nugriebto pieno miltelių intervencinės atsargos. Be to, šiuo metu eksporto grąžinamosios išmokos gali padėti atkurti ES rinkos pusiausvyrą, tačiau nedidelė paklausa pasaulyje ir didelė konkurencija, kurią sukuria pigesnių produktų eksportuotojai, riboja ES eksporto galimybes.

Tikimasi, kad vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu ES pieno produktų rinkos perspektyvos išliks teigiamos, nes ekonomika pagaliau atsigaus, o tai turėtų padėti didesnės pridėtinės vertės pieno produktų paklausai augti.

4. PAKLAUSA

4.1. Komisijos veiksmai. Rinkos rėmimo priemonės

Komisija greitai pripažino, kad pieno produktų rinkos padėtis rimta, nes, kaip tikėtasi, pirmoje metų pusėje pristatyta daugiau pieno (tai būdinga atitinkamam sezonui), todėl nusprendė vykdyti aktyvią paramos politiką.

a) Sausio mėn. pradžioje, dviem mėnesiais anksčiau nei paprastai, imta teikti sviesto **privataus sandėliavimo pagalbą**. Ji bus teikiama iki rugpjūčio 15 d.; iki birželio 28 d. sandėliuota 105 800 t produktų, t. y. 14 000 t mažiau nei 2008 m.

b) Sausio 23 d. vėl imta mokėti **eksporto grąžinamąsias išmokas** už visus pieno produktus, eksportuojamus į įprastas paskirties vietas (laikantis visų ES tarptautinių įsipareigojimų). Įvedusi eksporto grąžinamąsias išmokas, ES sugebėjo išlaikyti maždaug tokį patį eksporto mastą kaip ir praeitais metais. Tačiau birželio mėn. labai sumažėjo prašymų išduoti eksporto sertifikatus, o tai gali rodyti, kad paklausa pasaulio rinkoje vėl mažėja.

c) Kovo 1 d. pradėtas sviesto ir nugriebto pieno miltelių **intervencinis pirkimas**.

– Nupirkta 81 900 t sviesto, t. y. maždaug 8 % sausio–birželio mėn. pagaminto sviesto kiekio. Pasiekus didžiausią 30 000 t kiekį, kuriam taikoma fiksuota kaina, buvo priimami 99,2 % fiksuotos referencinės kainos, kuri yra 2 218 EUR/t, pasiūlymai.

– Nupirkta 231 000 t nugriebto pieno miltelių, t. y. maždaug 43,5 % 2009 m. sausio–birželio mėn. pagaminto nugriebto pieno miltelių kiekio. Pasiekus didžiausią 109 000 t kiekį, kuriam taikoma fiksuota kaina, buvo priimami 98,9 % fiksuotos referencinės kainos, kuri yra 1 698 EUR/t, pasiūlymai. Be to, atsiskaitymas paankstintas 2–3 mėnesiais.

81 900 t sviesto atsargos atitinka 1,1 % ES pagaminto pieno kiekio, o 203 000 t nugriebto pieno miltelių atsargos atitinka 1,8 % ES pagaminto pieno kiekio.

4.2. Pasekmės biudžetui

Apytikrės visos priemonių, kurių imtasi iki šiol, išlaidos sudaro apie 350 mln. EUR. Didžioji šių išlaidų dalis dar nesumokėta (pavyzdžiui, laikotarpis tarp eksporto sertifikatų išdavimo ir eksporto grąžinamųjų išmokų sumokėjimo). Tačiau apytikrės visos numatytų priemonių, įskaitant intervencijos pratęsimą (žr. 5 punktą), išlaidos – daugiau kaip 600 mln. EUR.

4.3. Kitos pieno produktų pardavimo rėmimo priemonės

a) Prekybos standartai

Pagal Bendrijos teisės aktuose nustatytas apibrėžtis pieno produktai (įskaitant pieną, sviestą, grietinėlę, išrūgas, jogurtą ir sūrį) turi būti 100 % pagaminti iš pieno. Pakaitinių produktų, tokių kaip vadinamojo analogiško sūrio ar ledų, kuriuose pienas pakeistas augaliniais riebalais, atsiradimas rinkoje dar labiau riboja pieno produktų pardavimo galimybes.

Kalbant apie esamus pieno produktų pavadinimus, valstybės narės turi imtis aktyvių veiksmų, kad būtų griežčiau laikomasi pieno produktų apibrėžčių ir kad būtų užkirstas kelias tolesnei žalai pieno produktų rinkai.

b) Kitos priemonės

Neseniai pritaikyta mokyklų aprūpinimo pienu schema: ji tapo paprastesnė, taikoma ir vidurinėms mokykloms, išplėstas tiekiamų produktų asortimentas. Pastaruoju klausimu vyksta diskusijos, kad schema taptų patrauklesnė (pavyzdžiui, tiekti produktus, kurių 75 % sudaro pienas, o 25 % – vaisiai). Analizė rodo, kad pagalba už pašarams naudojamų nugriebto pieno

miltelių gamybą ekonominiu atžvilgiu nėra pagrįsta (daugiau informacijos – Komisijos tarnybų darbiniame dokumente).

5. TOLESNI KOMISIJOS VEIKSMAI PIENININKYSTE UŽSIIMANTIEMS IR KITIEMS ŪKININKAMS PAREMTI

a) Išankstinės tiesioginės išmokos

Komisija valstybėms narėms leis mokėti iki 70 % tiesioginių išmokų jau nuo spalio mėn. 16 d., o ne nuo gruodžio 1 d. Valstybės narės taip pat gali teikti *de minimis* valstybės pagalbą arba paskolas rinkos sąlygomis, kad pieno gamintojams padėtų spręsti likvidumo problemas.

b) Skatinimas

Liepos mėn. vadybos komiteto posėdyje Komisija siūlys papildomą pieno produktų vartojimo vidaus rinkoje skatinimo programų ciklą; programos valstybėms narėms bus pristatytos iki rugsėjo 30 d., valstybės narės pastabas Komisijai perduos iki spalio 15 d., o Komisija sprendimus priims iki gruodžio 15 d. (daugiau informacijos – Komisijos tarnybų darbiniame dokumente).

c) Intervencinės priemonės

Liepos 13 d. Komisija pateikė pasiūlymą pratęsti sviesto ir nugriebto pieno miltelių intervencinį supirkimą po rugpjūčio mėn. ir laikinai jį vykdyti 2009–2010 m. ir galbūt 2010–2011 m.

Intervencinės atsargos bus sandėliuojamos, kol bus galima jas parduoti vidaus arba pasaulio rinkose tų rinkų neiškraipant.

d) Privatus sandėliavimas

Privataus sandėliavimo laikotarpis bus pratęstas, t. y. truks ilgiau nei iki rugpjūčio 15 d.

e) Grąžinamosios išmokos

Komisija ir toliau objektyviai teiks eksporto grąžinamąsias išmokas, kol jų reikės, atsižvelgiant į vykstančias tarptautines derybas.

f) Ketvirčio ataskaita

Komisija pieno rinkos ataskaitą Tarybai teiks kas ketvirtį.

6. 2010 M. BŽŪP BIUDŽETAS

2010 m. preliminariame biudžeto projekte numatyta teorinė galimybė 1 000 mln. EUR naudoti rinkos priemonėms ir tiesioginei paramai finansuoti, tačiau, remiantis racionalaus biudžeto valdymo principais, iš jų 300 mln. EUR negali viršyti didžiausios išlaidų ribos. Taryba ir Europos Parlamentas vėliau šiais metais priims sprendimą dėl galutinio 2010 m. biudžeto ir dar nepriimtą sprendimą dėl 2 400 mln. EUR finansavimo pagal Europos ekonomikos atkūrimo planą. Ekonomikos atkūrimo plane jau numatyta, kad papildomi 420 mln. EUR 2010 m. turi būti skirti 2 išlaidų kategorijai – kaimo plėtros išlaidoms, įskaitant išlaidas pieno sektoriaus restruktūrizavimo priemonėms finansuoti.

Todėl atrodo, kad galimybės 2010 biudžetiniais metais finansuoti naujas pieno sektoriaus priemones yra gana ribotos. Žinoma, rudenį pagal metinę biudžeto procedūrą Komisija žemės ūkio išlaidų taisomajame rašte išnagrinės visas pasekmes 2010 m. biudžetui. 2011 biudžetiniais metais veiksmų laisvė bus panašiai ribota daugiausia dėl laipsniško ES-12 tiesioginės pagalbos panaikinimo.

7. PASIŪLOS MAŽINIMO PRIEMONĖS

7.1. Kvotų reglamentavimo pokyčiai

Kvotų sistemos pakeitimais būtų neatsižvelgiama į BŽŪP reformos patikrinimo rezultatus; šie klausimai išsamiai aptarti per derybas dėl reformos, todėl atmetamos tokios galimybės, kaip kvotų sumažinimas 5 % arba sprendimų didinti kvotas įšaldymas. Tokios priemonės neturėtų tiesioginio poveikio, nes atsižvelgiant į teisėtus gamintojų lūkesčius jas būtų galima taikyti ne anksčiau kaip nuo naujųjų kvotos metų, prasidėsiančių 2010 m. balandžio 1 d.

7.2. Kvotų administravimas kiekvieno gamintojo lygmeniu

Didžioji pieno kvotų sistemos dalis jau grindžiama subsidiarumo principu, t. y. valstybėms narėms leidžiama nacionalines kvotas administruoti remiantis objektyviais kriterijais ir atsižvelgiant į konkrečius jų poreikius bei struktūras (žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą).

Taikant kvotas individualiu lygmeniu pagal Bendrijos teisę, gali būti dviejų rūšių atvejai:

1) jei nacionalinė kvota viršijama, valstybės narės gali gamintojų įmokomis už viršytą kvotos kiekį dengti savanoriško pasitraukimo iš pieno gamybos sektoriaus išlaidas arba perskirstyti jas prioritetinėms grupėms, bet

2) jei nacionalinė kvota neviršyta, valstybių narių surinktos išankstinės įmokos grąžinamos atskiriems ūkininkams.

Viena iš galimybių būtų laikinai leisti valstybėms narėms surinktas išankstines įmokas panaudoti ir antruoju atveju. Tai valstybėms narėms suteiktų galimybę sustabdyti gamybą baudžiant gamintojus, viršijusius jiems skirtas kvotas, ir taip prisidėti prie pieno sektoriaus restruktūrizavimo. Komisija apsvarstys, kaip tai įgyvendinti veiksmingiausiai.

7.3. ES karvių skerdimo schema

Tiesioginis paklausos sumažinimo būdas – sumažinti gamybos apimtį sumažinant karvių skaičių (nebūtinai išskerdžiant visas bandas). Tačiau greitas poveikis galimas tik už karvių skerdimą mokant ES subsidiją. Bus sunku pagrįsti mokesčių mokėtojų pinigų naudojimą tokiai priemonei finansuoti. (Daugiau informacijos – Komisijos tarnybų darbiniame dokumente).

8. PAJAMŲ RĖMIMO PRIEMONĖS

8.1. Intervencinių kainų didinimas

Pirmą kartą nuo 2003 m. esamos rinkos kainos prilygsta mažiausioms intervencinėms kainoms, nustatytoms Darbotvarkėje 2000 ir sutarus dėl 2003 m. reformos. Tačiau intervencinių kainų didinimas – netinkama galimybė. Tokia politika būtų visiškai neatsižvelgta į paskutinių 15 metų BŽŪP reformų, kuriomis siekta prisitaikyti prie rinkos poreikių ir užtikrinti, kad sumažintos intervencinės kainos būtų ne nuolatinė rinkos ypatybė, o išimtinėmis aplinkybėmis taikoma apsaugos priemonė, rezultatus. Ji visiškai neatitiktų BŽŪP reformos patikrinimo rezultatų, nes ją taikant padidėtų kvotų vertė, nors siekiama priešingo tikslo – sumažinti kvotas, artėjant prie jų panaikinimo.

Be to, atsirastų politinių ir praktinių problemų, nes pieno gamintojai gavo atsietąsias išmokas (3,5 ct/kg), grindžiamas sumažintomis intervencinėmis kainomis. Atsietųjų išmokų grąžinti negalima, nes nuo 2004 m. daug ūkininkų nutraukė pienininkystės veiklą, o priemoka už pieną yra įtraukta į bendrąją išmoką.

8.2. Tiesioginės pagalbos perskirstymas. Specialioji parama

Reglamento (EB) Nr. 73/2009 68 straipsnio nuostatomis bus leidžiama tiesiogines išmokas tam tikru mastu perskirstyti tarp valstybės narės ūkininkų, sektorių ir regionų. Valstybės narės gali parengti žemės ūkio produktų kokybės bei prekybos gerinimo ir aplinkos apsaugos ar gyvūnų gerovės didinimo schemas. Kad sušvelnintų laipsniško pieno kvotų panaikinimo pasekmes, valstybės narės visų pirma gali numatyti specialiąją paramą pažeidžiamoms vietovėms arba pieno ūkiams, taikantiems ekonomiškai pažeidžiamus ūkininkavimo metodus.

Valstybės narės vietovėse, kuriose įgyvendinamos restruktūrizavimo arba plėtros programos, gali taikyti atsietąsias priemones (suteikti naujas teises į bendrąsias išmokas arba padidinti jų vertę), kurių vertė – iki 10 % bendrosios išmokos schemai ir vienkartinės išmokos už plotus schemai skirtų lėšų, t. y. apie 4 000 mln. EUR.

Iš šių 10 % 3,5 %, t. y. 1 400 mln. EUR, gali būti susieti su gamyba.

Valstybės narės sprendimus dėl 2010 m. specialiosios paramos turėtų priimti iki 2009 m. rugpjūčio 1 d. Tačiau valstybės narės, kurios pageidautų specialiąją paramą teikti nuo 2011 m., tokį sprendimą gali priimti iki 2010 m. rugpjūčio 1 d. Tarybos reglamentu valstybėms narėms leidžiama savo sprendimus peržiūrėti iki 2011 m. rugpjūčio 1 d. Jei dėl to kiltų sunkumų, būtų galima svarstyti galimybę šias nuostatas padaryti lankstesnes.

BŽŪP reformos patikrinimu taip pat išplėstas valstybės pagalbos pieno gamintojams mastas. Siekiant išvengti per didelio ūkininkams skirtų išmokų mažinimo, valstybėms narėms leidžiama, atsižvelgiant į pirmiau nurodytą 3,5 % ribą, iki 55 % išmokų sumos dengti specialiosios valstybės pagalbos, skiriamos pieno gamintojams, lėšomis.

8.3. Valstybės pagalba

Dėl finansų krizės ūkininkams sunkiau gauti kreditus. Laikinąja valstybės pagalbos priemonių sistema, kuria siekiama padidinti galimybes gauti finansavimą, numatyta, kad 500 000 EUR grynaisiais pinigais neviršijanti pagalba įmonėms gali būti teikiama iki 2010 m. gruodžio 31 d., tačiau šiuo metu tai netaikoma pirminių žemės ūkio produktų gamintojams. Iš šios sumos reikia atimti *de minimis* pagalbą, kurią atskiros įmonės gavo nuo 2008 m. pradžios. Atsižvelgiant į išimtines laikinas finansavimo problemas, susijusias su finansų krize, būtų galima apsvarstyti panašią galimybę ūkininkams, tačiau, siekiant išvengti žemės ūkio sektoriaus konkurencijos iškraipymo, pagalbos suma turėtų būti daug mažesnė.

Pakeitus laikinosios valstybės pagalbos priemonių sistemos 4.2.2 punktą, būtų galima numatyti atskirą ribotą ūkininkams teiktinos pagalbos sumą. Siekiant apriboti skirtingose valstybėse narėse esančių ūkių konkurencijos iškraipymą, tinkama būtų 15 000 EUR suma. Ši pagalba būtų skiriama visiems, ne tik pieno, gamintojams. Būtų galima pradėti skubią laikinosios valstybės pagalbos priemonių sistemos keitimo procedūrą ir po to patvirtinti nacionalines pagalbos sistemas, apie kurias Komisijai pranešta pagal Sutarties 87 straipsnio 3 dalies b punktą.

(Daugiau informacijos – Komisijos tarnybų darbiniame dokumente).

9. PIENO SEKTORIAUS RESTRUKTŪRIZAVIMAS

Yra kelios BŽŪP priemonės pieno sektoriaus restruktūrizavimui paskatinti. Valstybės narės gali jas taikyti, jei to pageidauja.

9.1. Kaimo plėtra

Kaimo plėtros politika ne siekiama tiesiogiai remti pajamas, bet numatomos galimybės paremti pieno gamintojus, kad jie taptų konkurencingesni ir kad pienas ir toliau būtų gaminamas tradiciniuose pienininkystės regionuose, kuriuose tai padėtų išlikti kaimo veiklai.

2007–2013 m. ES kaimo plėtrai skirtos lėšos sudaro 91,3 mlrd. EUR, taip pat numatyta 70 mlrd. EUR nacionalinės paramos lėšų. Pagal BŽŪP reformos patikrinimą ir ekonomikos atkūrimo planą numatyta dar 4,2 mlrd. EUR naujiems uždaviniams spręsti. Nustatyta, kad vienas iš naujų uždavinių – pieno sektoriaus restruktūrizavimas.

Yra tokios paramos pieno gamintojams pagal kaimo plėtros politiką galimybės:

- parama investicijoms, pavyzdžiui, siekiant padidinti pieno gamybos našumą arba pagerinti gyvūnų gerovę,
- išmokos mažiau palankių ūkininkauti vietovių pieno gamintojams,
- parama taikantiems aplinkai palankius pieno gamybos būdus, pavyzdžiui, ekologinė gamyba, ganyklų tvarkymas naudojant mažiau trąšų ar kalnų ganyklų tvarkymas,
- parama taikantiems konkrečią gyvulininkystės praktiką, kuria gerinama gyvūnų gerovė, pavyzdžiui, priemoka už ganymą ganyklose,
- parama veiklai įvairinti, t. y. parama ūkio parduotuvėms kurti ar energijai iš atsinaujinančių išteklių gaminti,
- parama pieno gamintojams, kurie norėtų baigti veiklą šiame sektoriuje, įskaitant galimą ankstyvą išėjimą į pensiją.

Be to, kad prisidėtų prie pieno sektoriaus restruktūrizavimo, valstybės narės galėtų skatinti gamintojus steigti stiprias pieno sektoriaus gamintojų organizacijas.

9.2. Kitos restruktūrizavimo priemonės

Kaip minėta 8.2 punkte, skatinti restruktūrizuoti pieno produktų sektorių galima ir teikiant specialiąją paramą pagal 68 straipsnį. Laikinąja valstybės pagalbos priemonių sistema, kuria siekiama padidinti galimybes gauti finansavimą, iki 2010 m. pabaigos numatomos kitos pagalbos priemonės (visų pirma subsidijuojamos palūkanų normos ir paskolų garantijos), kurios gali būti taikomos restruktūrizavimo procesui paskatinti. Be to, kaip nurodyta 7.2 punkte, valstybės narės gali gamintojų įmokomis už viršytą kvotos kiekį dengti savanoriško pasitraukimo iš pieno gamybos sektoriaus išlaidas arba perskirstyti jas prioritetinėms grupėms.

10. RINKOS SKAIDRUMAS IR KONKURENCIJA

Pirmiau pateiktoje rinkos analizėje pabrėžiamas dabartinis susirūpinimas dėl pirminių produktų kainų pokyčių poveikio galutinei kainai ir pieno produktų grandinės pridėtinės vertės paskirstymo ūkininkams, pieno perdirbėjams ir mažmeniniams prekiautojams. Geriausias būdas pašalinti šį susirūpinimą būtų veiksmingo tiekimo grandinės veikimo užtikrinimas, visų pirma didinant rinkos skaidrumą ir padedant rinkai sąžiningiau veikti. ES ir nacionalinės konkurencijos tarnybos turėtų likti budrios ir veiksmingai bendradarbiauti, kad kovotų su galima konkurenciją iškraipančia praktika, kuri gali paveikti pieno produktų rinkas. Reikėtų aktyviai skatinti ūkininkus bendradarbiauti, kad būtų didinamas jų veiklos veiksmingumas didinant masto ir aprėpties ekonomijas. Tai taip pat galėtų padėti stiprinti jų galimybes derėtis su stambesniais perdirbėjais ir mažmeniniais prekiautojais. Galima toliau skatinti visų maisto grandinės dalyvių dialogą ir galbūt, be kita ko, priimti visoje Europoje

taikomą etikos kodeksą, kaip rekomenduoja Žemės ūkio ir maisto pramonės konkurencingumo aukšto lygio grupė. Tačiau negalima taikyti tokių konkurenciją iškraipančių priemonių kaip kainų nustatymas ir gamybos apribojimai, pavyzdžiui, labai didelę įtaką turintys karteliai, nacionalinių produktų ženklinimas ar nacionalinės kilmės reikalavimai.

10.1. Rinkos skaidrumas

Komisija įgyvendina Komunikate dėl maisto kainų Europoje pateiktas gaires. Tikimasi, kad 2009 m. pabaigoje bus pateikta galutinė ataskaita, įskaitant specialiąją pieno produktų ir kiaulienos sektorių maisto grandinės analizę.

Nelaukiant išsamios ataskaitos, verta pažymėti, kad užtikrinti konkurencijos teisės vykdymą ir padidinti vartotojų pasirinkimo galimybes galima teikiant skaidresnę informaciją apie kainas. Būtų galima sukurti nuolatinę visos Europos maisto kainų stebėjimo sistemą, pagal kurią, kaip numatyta gairėse, būtų kaupiama palyginama informacija apie kainas ir kokybę gamintojų, perdirbėjų ir mažmeninių prekiautojų lygmenimis. Ši sistema galėtų aprėpti ne tik pieno, bet visus sektorius, ir joje galėtų būti taikomi statistiniai informacijos teikimo mechanizmai, kuriuos administruotų Eurostatas.

Tuo tarpu neatrodo, kad būtų naudinga, jei valstybės narės Eurostatui dar kartą teiktų kainų duomenis (jei šiuo metu jos tokius duomenis renka), sukurdamos *ad hoc* pieno produktų sektoriaus sistemas. Vis dėlto valstybės narės galėtų sustiprinti savo statistines tarnybas, kad rinktų išsamesnius visų maisto grandinės lygmenų duomenis.

10.2. Konkurencija

Komisija, visų pirma Konkurencijos generalinis direktoratas, nagrinėja galimą konkurenciją iškraipančią praktiką maisto tiekimo grandinėje, ypač pieno produktų sektoriuje. Konkurencijos politika yra labai svarbi sudarant vienodas sąlygas ir užtikrinant, kad konkurencija sektoriuje nebūtų iškraipoma. Jei Komisija nustatys, kad konkurencijos nėra, ji imsis veiksmų pasinaudodama visomis Sutartyje nustatytomis galiomis. Nacionalinės konkurencijos institucijos turi panašias galias ir privalo atlikti tokį pat svarbų vaidmenį taikydamos konkurencijos teisę, atsižvelgdamos į nacionalinių rinkų ypatybes. Todėl šių tarnybų bendradarbiavimas ir gerosios patirties mainai bus oficialiai stiprinami skatinant Europos konkurencijos tinklo dialogą ir tolesnes neoficialias diskusijas. Birželio mėn. pradžioje Europos konkurencijos tinklo maisto pogrupio susitikime rekomenduota atlikti skubų pieno produktų rinkų tyrimą, kad būtų skatinamas ir derinamas stebėjimas ir duomenų rinkimas vienu metu nacionalinėse konkurencijos institucijose; šiuo tikslu bus sudaryta darbo grupė.

Rinkos dalyviai taip pat turėtų stengtis didinti rinkos veiksmingumą. Daug pieno gamintojų jau priklauso perdirbėjų kooperatyvams; jie galėtų ieškoti veiksmingesnių būdų pritaikyti jų narių pieno pasiūlą prie esamos ir būsimos paklausos. Be to, pieno gamintojai galėtų veiksmingiau bendradarbiauti gamintojų organizacijose, kad padidintų savo galimybes derėtis su perdirbėjais ir mažmeniniais prekiautojais.

Tarpšakinės organizacijos, kurioms priklauso visi pieno produktų grandinės dalyviai, taip pat galėtų skatinti naudingą visų pieno produktų rinkų dalyvių dialogą. Tačiau imantis tokių iniciatyvų, kaip pirmiau nurodytosios, turi būti laikomasi žemės ūkio sektoriui taikomose konkurencijos taisyklėse nustatytų ribų ir sąlygų; būtų netinkama ir labai nepageidautina bet kokiame sektoriuje leisti vykdyti konkurenciją iškraipančią veiklą.

Komunikate dėl mažmeninės prekybos stebėjimo Komisija taip pat nagrinėja valstybių narių gerąją patirtį, susijusią su tiekėjų ir mažmeninių prekiautojų sutartiniais santykiais. Tai turėtų

padėti nustatyti, pavyzdžiui, ūkininkų kooperatyvų ir mažmeninės prekybos sektoriaus sutarčių sąlygų gerinimo ir jų skaidrumo didinimo priemones.

Valstybės narės galėtų pasinaudoti Bendrijos teisėje numatytomis galimybėmis, kad paskatintų pieno produktų sektoriaus gamintojų organizacijų kūrimą. Dar vienas žingsnis – skirti specialiąją finansinę paramą gamintojų ar prekybos organizacijų veiklos išlaidoms padengti:

– Bendrijos lygmeniu reikėtų priimti Tarybos teisės aktą ir skirti papildomų finansinių išteklių. Alyvuogių aliejaus ir apynių gamintojų organizacijoms skirtos lėšos pirmiausia gautos panaudojus šių sektorių tiesioginėms išmokoms skirtas lėšas. Numatytas specialus vaisių ir daržovių sektoriui skirtas biudžetas; visa sektoriui skirta parama mokama pagal gamintojų organizacijų veiklos programas. Pagal tiesioginių išmokų srities teisės aktus šiuo metu tokia parama net pagal specialiosios paramos priemones yra labai ribota, nes parama turi būti skiriama tiesiogiai ūkininkams, o ne gamintojų organizacijoms;
– nacionaliniu lygmeniu tai galima atlikti leidžiant teikti valstybės pagalbą. Pagal Žemės ūkio srities bendrosios išimties reglamentą ir Valstybės pagalbos žemės ūkiui gaires jau dabar leidžiama iki 5 metų iš viso skirti 400 000 EUR gamintojų grupių steigimo pagalbą. Tas taisykles būtų galima iš dalies pakeisti, kad būtų galima paramą skirti ilgiau ir (arba) mokėti didesnes išmokas.

11. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Komisija įsipareigojusi ir toliau teikti paramą pieno gamintojams ir stabilizuoti pieno produktų rinką taikydama turimas priemones.

Iš esamų priemonių sistemos matyti, kad valstybės narės gali taikyti nemažai priemonių, kad palengvintų padėtį, padėtų restruktūrizuoti sektorių ir užtikrintų sklandų kvotų panaikinimą iki 2015 m. balandžio 1 d.

Europos Vadovų Taryba paprašė numatyti įvairias pieno produktų rinkos stabilizavimo galimybes, kuriomis būtų atsižvelgiama į BŽŪP reformos patikrinimo rezultatus, todėl galimybė dėl trumpalaikių sunkumų keisti pieno sektoriaus politiką atmesta.

Šios politikos ginčijimas tik sukurtų neaiškumų, užvilkintų restruktūrizavimo procesą ir nesuteiktų naudos daugeliui pieno gamintojų, kuriems reikalingos aiškios gairės, kad jie galėtų planuoti savo ateitį. Reikia laikytis stabilios krypties ir atsižvelgti į ilgalaikes perspektyvas.